Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 25.11.2022

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko (VNS 5/2022 vp)

Asiantuntijalausunto

Tasa-arvosuurlähettiläs, ulkoasiainneuvos Katri Viinikka, ulkoministeriö

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko asettaa seitsemän päätavoitetta, joista yksi, tavoite 7 (Suomi on sukupuolten tasa-arvon ja ihmisoikeuksien järjestelmällinen edistäjä kansainvälisesti) koskee erityisesti ulkoministeriön hallinnonalaa. Luku kattaa myös sukupuolten tasa-arvoon liittyvien kysymysten käsittelyn EU:ssa. Ulkoministeriö osallistuu EU-tason tasa-arvokysymysten käsittelyyn lähinnä koskien EU:n ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikkaa. Ulkoministeriön näkökulmasta olisi voinut olla luontevaa erottaa EU-taso, jolla valmistellaan suoraan Suomea koskevaa lainsäädäntöä, ja kansainvälinen taso selkeämmin toisistaan selonteossa.

Suomen uskottavuus kansainvälisillä foorumeilla perustuu erityisesti siihen, että oma kansallinen tasa-arvotilanteemme on hyvä ja kansallinen tasa-arvopolitiikkamme edistyksellistä. Siten myös selonteon kuusi ensimmäistä lukua ovat ulkoministeriön näkökulmasta erittäin tärkeitä. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on yksi Suomen ulkopolitiikan ml. kehityspolitiikan keskeisiä prioriteetteja. Tasa-arvo on tärkeä elementti myös ulkoministeriön maakuvatyössä.

Selonteossa on valittu ilmiöpohjainen lähestymistapa, ja siinä kuvataan paljon kansainvälistä ympäristöä ja sen haasteita. Selonteossa olisi voitu tuoda esiin enemmän Suomen jo aktiivisesti toteuttamia toimia tasa-arvon edistämiseksi ulkopolitiikan, ml. kehityspolitiikan keinoin. Selonteossa todetaan, että konkreettiset tasa-arvotoimet on määritelty hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa 2020-2023.

Suomen toiminta sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi perustuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä poliittisesti sitoviin asiakirjoihin, kuten Pekingin julistukseen ja toimintaohjelmaan. Kansallisesti Suomen toimia on linjattu valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa. On tärkeää, että nämä selonteot tukevat toisiaan.

<u>Suomen toiminta ihmisoikeusfoorumeilla</u>

Suomi osallistuu aktiivisesti naisten ja tyttöjen oikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa ja moninaisuutta koskeviin päätöslauselmaneuvotteluihin Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusfoorumeilla. Päätöslauselmat ovat tärkeä osa kansainvälistä ihmisoikeuksien normatiivista perustaa. Korostamme naisiin kohdistuvan väkivallan ja syrjinnän estämistä, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sekä naisten, tyttöjen ja perheiden moninaisuutta. Kiinnitämme huomiota vammaisten naisten ja tyttöjen asemaan.

Anti-gender -liikehdintä keskeisenä tasa-arvohaasteena

Naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen on haasteellista monenkeskisessä yhteistyössä muun muassa vahvan anti-gender –liikehdinnän tähden. On hyvä, että anti-gender -liikehdintä nousee selonteossa esiin. Liikehdintä näkyy selvästi mm. EU:n ulkosuhteissa ja YK:ssa, myös YK:n ihmisoikeusneuvostossa, jonka jäsen Suomi parhaillaan on. Liikehdintä on hyvin rahoitettua ja organisoitua. Erityisesti sukupuolten moninaisuuteen, joka on yksi tasa-arvopoliittisen selonteon nostamia prioriteetteja, kohdistuu aktiivista vastustusta.

Suomi tukee YK:n erityismekanismien alaisen seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan väkivallan ja syrjinnän vastaisen itsenäisen erityisasiantuntijan mandaattia. Suomi myös rahoittaa kyseisen itsenäisen asiantuntijan työtä vuonna 2022.

Naisihmisoikeuspuolustajien ja naisten oikeuksia ajavien järjestöjen rooli on myös tärkeä anti-gender-liikehdintään vastaamisessa.

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen kehityspolitiikan keinoin

Suomi tavoittelee EU-linjauksen ja Marinin hallitusohjelman mukaisesti sitä, että vaiheittain 85% uusista kehitysyhteistyöhankkeista edistää sukupuolten tasa-arvoa joko pää- tai osatavoitteena. Vuonna 2021 76% kaikesta kehitysyhteistyörahoituksesta edisti sukupuolten tasa-arvoa kumulatiivisen laskutavan mukaan (vuodet 2019-2021 mukaan laskettuna), ja ulkoministeriö viimeistelee tiekarttaa tavoitteen saavuttamiseksi.

On tärkeää, että Suomen tuki UN Womenille ja UNFPAlle jatkuu korkealla tasolla myös tulevina vuosina. Suomi jatkaa myös Naiset, rauha ja turvallisuus –agendan tukemista ja sen kansainvälisen toimeenpanon vauhdittamista.

Syksyllä julkaistu evaluaatio Suomen kehityspoliittisesta vaikuttamisesta EU:ssa toteaa, että sukupuolten tasa-arvon edistäminen on Suomen vaikuttamistyön vaikuttavimpia ja tuloksekkaimpia teemoja. Suomi johtaa yhdessä EU-komission kanssa jäsenmaiden työryhmää, jossa pohditaan, miten vahvistaa sukupuolirakenteita muuttavaa työtä, niin sanottua transformatiivista työtä, EU:n ulkosuhteissa.

Erittäin tärkeää on selonteon painotus, että niin EU:ssa kuin globaalissa tasa-arvopolitiikassa tulee puuttua sukupuolten epätasa-arvon juurisyihin syrjiviä rakenteita, sosiaalisia normeja ja sukupuolistereotypioita muuttamalla (sukupuolijärjestelmiä muuttava lähestymistapa) ja että siinä korostetaan sukupuolten ja muiden

henkilökohtaisten tekijöiden, kuten ikä, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, risteävyyden vahvempaa huomioimista (intersektionaalinen lähestymistapa).

Sukupuolittuneen verkkoväkivallan kitkeminen Suomen tavoitteena

Tasa-arvopoliittisen selonteon mukaan yhteiskunnallinen ja poliittinen osallistuminen tapahtuu yhä enemmän verkossa. Vastaavasti verkkohäirintä on kasvanut selvästi ja muodostaa uhkan sananvapaudelle ja tätä kautta demokratialle. Erityisesti tyttöihin ja naisiin kohdistuva vihapuhe ja seksuaalinen häirintä ovat yleistyneet merkittävästi. Tämä vaikuttaa tyttöjen ja naisten mahdollisuuksiin ja kiinnostukseen osallistua politiikkaan ja julkiseen keskusteluun. On tärkeää kiinnittää huomiota tähän kasvavaan ongelmaan.

Verkossa tapahtuvan häirinnän ennaltaehkäisy ja kitkeminen muodostavat yhden Suomen ulkopolitiikan tasa-arvotyön kärjistä. Tämä painotus näkyy myös Suomen roolissa kansainvälisessä viisivuotisessa ”Generation Equality” –prosessissa. Prosessin tavoitteena on vauhdittaa erityisesti niitä tasa-arvotavoitteita, joiden osalta kansainvälinen kehitys on ollut hidasta. Suomella on johtorooli yhdessä Tunisian, Armenian, Chilen ja Ruandan sekä eräiden järjestöjen ja yritysten kanssa prosessin toimintaryhmässä, joka keskittyy tasa-arvoa tukevaan teknologiaan ja innovaatiohin. Suomen ajamana ryhmän tavoitteena on nimenomaan sukupuolittuneen verkkoväkivallan (online gender-based violence) kitkeminen